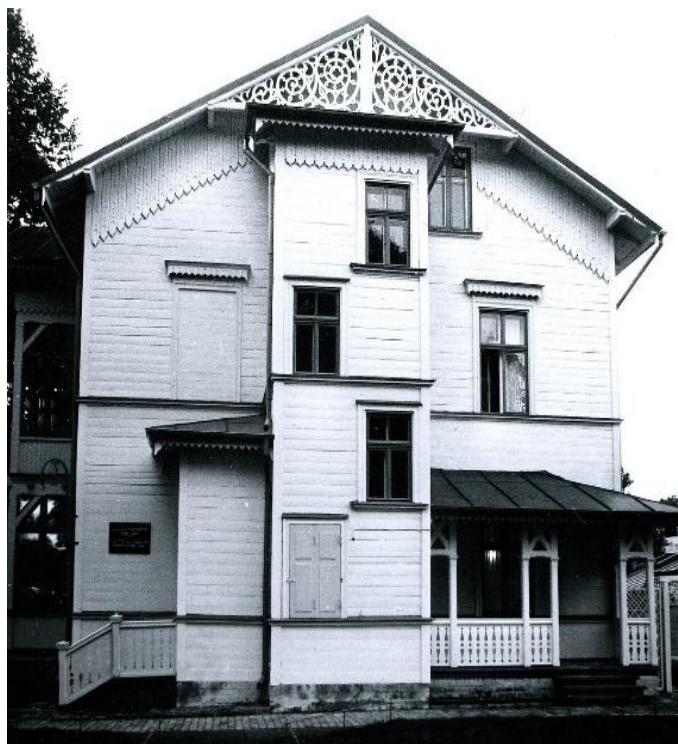

Gunta Vilka, Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātāja palīgs

Frīdriha Candra memoriālā muzeja dibināšana un tā tālākais liktenis

Atzīmējot Frīdriha Candra muzeja 35 gadu jubileju, atskatāmies uz tā sarežģīto dibināšanas vēsturi un pāriešanu Latvijas Universitātes (LU) paspārnē. Frīdriha Candra memoriālais muzejs tika dibināts 1987. gadā un atradās Rīgā, Zaslaukā, Candra ielā 1, mājā, kurā no 1898. līdz 1913. gadam dzīvojis ievērojamais raķešu dzinēju konstruktors Frīdrihs Canders. Divus gadus pēc dibināšanas muzejs pārgāja Latvijas Universitātes pārziņā un 2005. gadā pārcēlās uz tās telpām Raiņa bulvārī 19. Šajā rakstā aplūkosim, kādi šķēršļi bija jāpārvar, lai muzeju vispār varētu dibināt, ar kādām problēmām tas sadūrās savas pastāvēšanas laikā, un kādi bija panākumi muzeja darbā.

Muzeja ēka atklāšanas dienā, 1987. Foto: Jāzepe Danovskis

Frīdriha Candra memoriālā muzeja darbības vēsturi var iedalīt vairākos posmos. Tā priekšvēsture saistīta ar idejas rašanos par muzeja nepieciešamību, un laika posmu, kas bija nepieciešams šīs idejas realizēšanai. Paša muzeja darbības pirmais posms notika LPSR Vēstures muzeja pakļautībā. Otrais posms saistās ar muzeja pāriešanu un darbību LU

paspārnē. 2004. gads iezīmē būtiskas izmaiņas tā darbībā, kad muzeja ēka nonāca privātpersonas īpašumā un tika pārdota. Pēc muzeja atkārtotas atklāšanas LU galvenajā ēkā Raiņa bulvārī 19 sākās trešais posms. Visu LU muzeju apvienošana vienā Latvijas Universitātes Muzejā, kuras rezultātā atsevišķie muzeji pārtapa kolekcijās, bet Candra kolekcijai pievienojās Latvijas astronomijas vēstures kolekcija ir jau ceturtais posms. Un visbeidzot, Frīdriha Candra ekspozīcijas pilnīgu renovāciju 2023. gadā var uzskatīt par piekto un šobrīd noslēdzošo posmu. Šeit uzsversim to muzeja darbību, kas saistīta tieši ar F. Candra piemiņas saglabāšanu.

Priekšvēsture (1960 – 1981)

Piemiņas plāksnes atklāšana Frīdriham Canderam pie ēkas Bārtas ielā 1, 1960. Attēls no LU Muzeja krājuma

Muzeja tapšana lielā mērā balstās uz ēkas bijušās īpašnieces Annas Šmites centieniem saglabāt ievērojamā zinātnieka, kosmonautikas pioniera Frīdriha Candra piemiņu. Pēc veiksmīgā pasaulē pirmās kosmiskās raķetes starta 1957. gadā par kosmonautiku un ar to saistītām lietām cilvēkos bija radusies liela interese. Latvijā šajā jomā pati nozīmīgākā vēsturiskā persona neapšaubāmi bija Frīdrihs Canders. Jau 1960. gadā pie zinātnieka bijušās mājas Zaslaukā, Bārtas ielā 1 tika uzstādīta piemiņas plāksne, bet 1962. gadā pati iela ieguva Frīdriha Candra vārdu. Anna Šmite aktīvi interesējās par iepriekšējiem ēkas iemītniekiem, to dzīvi un likteņiem, viņa sarakstījās ar F. Candra meitu Astru Maskavā, un viņa māsu Margaretu Jirgenseni Rietumvācijā. A. Šmite bija ļoti pretimnākoša visiem interesentiem, kas ieradās aplūkot slavenā zinātnieka māju. Dažus no Maskavas atbraukušos viesus pie Annas Šmites atveda akadēmiķis Jānis Stradiņš, kuru savulaik arī ļoti interesēja F. Candra liktenis. Līdztekus apkārtnes skolās tika iekārtoti F. Canderam veltīti piemiņas stūrīši (1966. gadā Rīgas 47. vidusskolā un 1972. gadā Rīgas 17. astoņgadīgajā skolā). 1975. gadā ar Annas Šmites atbalstu 17. skolas pionieri ēkas bēniņu istabā iekārtoja F. Canderam veltītu ekspozīciju, kur bija aplūkojami vairāki oriģināli F. Candra foto, avīžu un žurnālu raksti par zinātnieku, nedaudzās tobrīd eksistējošās grāmatas par viņa dzīvi un darbību.

Muzeja izveidošana un tā darbība LPSR Vēstures muzejā sastāvā (1982 – 1990)

Frīdriha Candra meita Astra Candere un LPSR Kultūras ministra vietnieks Ilgvars Batrags pārgriež lentu muzeju atklājot, 1987. Foto: Leons Balodis.

Neoficiāli iespēja izveidot muzeju tika apspriesta vairāk nekā 10 gadus, bet tikai pēc tam, kad 1979. gadā Astra Candere griezās pie Latvijas PSR Komunistiskās partijas CK ģenerāļsekretāra Augusta Vosa ar lūgumu iekārtot ēkā F. Candra muzeju, nākošajā gadā ar LPSR Komunistiskās partijas lēmumu tika nolemts atvērt LPSR Vēstures muzeja filiāli – Frīdriha Candra memoriālo muzeju. Muzejs formāli nodibināts 1982. gadā. Par tā vadītāju tika nozīmēts Roberts Ankipāns, par vecāko zinātnisko līdzstrādnieku – Ilmārs Enītis, bet kopā muzeja štatos bija paredzēti veseli 18 cilvēki! Sākās materiālu meklējumi par F. Canderu. Ja citiem memoriālajiem muzejiem pirms to dibināšanas parasti bija liels eksponātu un vēsturisko priekšmetu krājums, dažādi priekšmeti mājās, kur šīs personas bija dzīvojušas, tad šoreiz viss bija jāšak no nulles. Vispirms no topošā muzeja ēkas nācās cetur izmitināt četru komunālo dzīvokļu iemītniekus, tai skaitā arī agrākās ēkas īpašnieces Annas Šmites ģimeni.

Muzeja darbinieki meklēja informāciju un materiālus arhīvos un citos PSRS kosmonautikas muzejos. Tika labiekārtota topošā muzeja teritorija un uzsākts pašas ēkas remonts. Tika nolemts, ka muzejs jāatklāj 1987. gadā uz F. Candra 100. dzimšanas dienu. Bet vēl 1987. gada janvārī daudz kas nebija paveikts! Tomēr galu galā muzeju atvēra gandrīz laikā – 10. septembrī (Frīdrihs Canders dzimis 23. augustā, sākotnēji atklāt muzeju bija plānots 21. augustā). Pirmajā darbības gadā muzeju apmeklēja vairāk nekā 1000 cilvēku un aptuveni šāds apmeklētāju skaits saglabājās arī turpmākajos gados. 1989. gadā muzejs veiksmīgi sadarbojās ar Latvijas Universitātes Astronomisko observatoriju – tika noorganizēta veco astronomisko instrumentu un veco astronomijas grāmatu izstāde.

F. Candra muzeja iekļaušanās un darbība LU muzeju saimē (1991 – 2004)

Frīdriha Candra istaba viņa memoriālajā muzejā, 2000. Foto: Gunta Vilka

Muzeja atklāšanas dienā viens no goda viesiem - LPSR Kultūras ministra vietnieks Ilgvars Batrags – ierakstīja viesu grāmatā šādus vārdus – «Kas grūti nāk, tas labi nāk» – tā saka mūsu tauta. Lai jūsu muzejs nepazītu viegluma, tad nekas neiznāks.” Viņa vēlējums par grūtībām papildījās visnotaļ ātri. Politisko pārmaiņu un sarežģītās ekonomiskās situācijas dēļ **1990. gada oktobrī muzejs tika slēgts kā nerentabla kultūras iestāde**. Latvijas Universitāte vērsās pie Latvijas Vēstures muzeja ar piedāvājumu pārņemt F. Candra muzeju. Iniciatīvu šajā procesā izrādīja un tālākas rūpes par muzeja darbību uzņēmās LU Astronomiskās observatorijas direktors Juris Žagars. 1991. gada vasarā **F. Candra muzeja ekspozīciju nopirka Latvijas Universitāte**. Par muzeja vadītāju kļuva I. Enītis, bet muzeja darbinieku štati samazinājās līdz 5 cilvēkiem (plānoto 18 darbinieku gan nebija arī muzeja atklāšanas laikā). Ar muzeja darbību saistītos izdevumus sedza LU Astronomiskā observatorija.

Savā ziņā pārmaiņas nāca muzejam par labu, jo diezgan trūcīgā muzeja ekspozīcija pakāpeniski tika papildināta ar citiem materiāliem. Tika izveidots Astronomiskais kabinets, kurā demonstrēja vecos astronomiskos instrumentus, meteorītus un lasīja lekcijas skolēniem. Vēlāk LU Astronomiskajai observatorijai vairs nebija iespējams uzturēt muzeju, tāpēc **1995. gadā F. Candra memoriālais muzejs kļuva par LU Zinātnes un tehnikas vēstures muzeja sastāvdaļu**. Par muzeja vadītāju tika iecelts Juris Žagars. Muzeja darbība nostabilizējās, taču, kad bijušajiem zemes un namu īpašniekiem tika atļauts atgūt savu nacionalizēto īpašumu, sākās problēmas. Annas Šmites dēla Ojāra sieva Mirdza Baumanē 1996. gadā atguva zemi F. Candra ielā 1 savā īpašumā. Taču tas vēl neradīja izmaiņas muzeja funkcionēšanā.

2000. gadā par F. Candra muzeja vadītāju kļuva Ilgonis Vilks, kurš ar muzeju sadarbojās jau kopš 1989. gada. Muzejs vairāk tika orientēts uz skolēnu un studentu vajadzībām, tika izveidotas vairākas jaunas ekspozīcijas par astronomijas un kosmosa tēmām, apmeklētājiem bija iespēja noskatīties profesionāli uzņemtu dokumentālo filmu par F. Canderu, skolēniem bija iespējams lietot fondu materiālus savu zinātnisko darbu veikšanai. Apmeklētāju skaits atkal bija aptuveni 1000 cilvēku gadā. Diemžēl 2003. gadā Mirdza Baumanē tiesas ceļā atguva savā īpašumā arī muzeja ēku.

Centieni atrast līdzekļus īpašuma atpirkšanai nedeva panākumus, un 2004. gadā M. Baumanē īpašumu pārdeva Danielam Neibergam.

2004. gada Ziemassvētkos Frīdriha Candra muzejs atstāja šo ēku. Neviena institūcija nepiedāvāja variantus, kur muzeju pārvietot, LU ieskaitot. Muzeja vadītājs Ilgonis Vilks vienojās ar Latvijas Universitāti un tās Vēstures muzeju, un saņēma atļauju **pārvest ekspozīciju uz Raiņa bulvāri 19**. Pārvestā ekspozīcija tika izvietota 4. stāva gaitenī, muzeja fondi un darbinieki – vienā no LU Vēstures muzeja kabinetiem. Telpu trūkuma dēļ zinātniekam veltīto memoriālo istabu pārvietoja uz Irbeni un izvietoja Ventspils Starptautiskā radioastronomijas centra telpās, kura direktors bija Juris Žagars.

Frīdriha Candra - kosmosa izpētes muzejs (2005 – 2017)

Frīdriha Candra - kosmosa izpētes muzeja ekspozīcija, 2017. Foto: Gunta Vilka

Pārvietošanas dēļ muzejs ļoti daudz ko zaudēja. Pirmkārt jau memoriālo statusu, lai arī muzejs tagad atradās F. Candra *Alma mater*, tas nebija pietiekoši memoriālā statusa saglabāšanai. Turpmāk tas saucās Frīdriha Candra – kosmosa izpētes muzejs. Otrkārt, muzejs zaudēja daļu ekspozīcijas, bet atlikusī ekspozīcija telpu trūkuma dēļ vēl šobrīd atrodas gaitenī. **Bija arī ieguvumi**, no tiem galvenais – atrašanās vieta Rīgas centrā, kur jebkurš muzeja organizētais pasākums bija daudz plašāk apmeklēts. Tāpat jāpiemin papildus iespējas, ar ko muzejs tagad varēja ieinteresēt apmeklētājus – uzkāpt Astronomiskajā tornī un ielūkoties teleskopā, iziet uz jumta platformas un noteikt laiku pēc saules pulksteņa, ko muzejs uzstādīja 2009. gadā kā dāvanu Latvijas Universitātei 90 gadu jubilejā, pabūt studentu karcerī, kur F. Candra studiju laikā studentus gan vairs neieslodzīja.

F. Canderam veltītajai ekspozīcijai pievienoja plašu **vecu astronomisko instrumentu un grāmatu kolekciju**. Muzeja piedāvājumu papildināja muzeja darbinieku izveidotais miniplanētārijs, skolēniem tika piedāvātas praktiskās nodarbības, īpašu popularitāti guva nodarbība “Izgudro teleskopu”, kurā bērniem ir iespēja saprast un pašiem salikt Galileja un Keplera sistēmas teleskopus, un iepazīties ar teleskopa izgudrošanas vēsturi.

Pirmos pāris gadus pēc pārcelšanās muzeja ekspozīcijai bija divas daļas. Lielākā daļa, kas veltīta F. Canderam, kosmonautikas attīstībai un astronomijas vēsturei Latvijā, atradās Raiņa bulvārī 19. Šeit īpaši tika uzsvērts fakts, ka F. Canders no 1907. – 1914. gadam mācījās Rīgas Politehniskajā institūtā, kas tolaik atradās Raiņa bulvārī 19.

Neliela daļa palika Candra ielā 1, tika noslēgts sadarbības līgums starp mājas īpašnieku D. Neibergu un LU, ka ēkā divās istabās tiks saglabāta neliela ekspozīcija. Tika iekārtota Frīdriha Candra istaba, lai arī ne tajā vietā, kur viņa dzīves un muzeja pastāvēšanas laikā, un izstāžu zāle, ko D. Neibergs plānoja izmantot arī klientu un viesu uzņemšanai.

No muzeja puses vienošanās tika izpildīta – ierādītās telpas iekārtotas, ekspozīcija uzstādīta, izgatavotas planšetes par zinātnieka dzīvi un darbību. Savukārt īpašnieki muzejam radīja tikai zaudējumus – remontstrādnieki vai mājas viesi bija nozaguši vairākus muzeja eksponātus un saimnieka bērni vienu priekšmetu sabojāja. Apmeklētāju skaits pirmajā gadā bija minimāls, otrajā to vairs nebija nemaz, jo īpašniekam nebija laika ar to nodarboties, neraugoties uz to,

ka viens no ģimenes locekļiem tieši šajā nolūkā bija pieņemts muzejā darbā. 2006. gada nogalē sadarbības līgums tika laužts.

Pie Canderu nama bija paredzēts uzstādīt jaunu piemiņas plāksni zinātniekam. Pirmā, 1960. gadā uzstādītā, bija veidota no cementa un ilgi nekalpoja. 1987. gadā tika uzlikta vara plāksne, kas dažus gadus vēlāk tika nozagta. Muzejs saskaņoja akmens plāksnes uzstādīšanu ar ēkas īpašnieku un visām nepieciešamajām instancēm, 2008. gada beigās jau tika rakti pamati, kad īpašnieks pārdomāja, apturēja procesu un paziņoja par savu nodomu ēku pārdot. Kopš tā brīža muzejam ar Canderu ģimenes namu vairs nav nekādas sasaistes.

Latvijā sāka norisināties Muzeju nakts un Zinātnieku nakts pasākumi, arī F. Candra – kosmosa izpētes muzejs aktīvi piedalījās šajos pasākumos, auga arī kopējais apmeklētāju skaits. 2007. gada septembrī Candra muzejā notika Zinātnieku nakts pasākums, kas bija veltīts pirmā Zemes mākslīgā pavadoņa “Sputņik” palaišanas 50. gadadienai. Ekspozīciju papildināja ar izstādi, kas bija veltīta kosmonautikas attīstības 50 gadiem. Tajā pa desmitgadēm bija detalizēti aplūkoti sasniegumiem šajā jomā – sākot ar kosmonautikas pamatlicējiem, turpinot ar PSRS un ASV kosmisko sacensību un noslēdzot ar šodienas sasniegumiem.

2011. gadā tika atzīmēta cilvēka pirmā kosmiskā lidojuma 50. gadadiena. Paula Stradiņa medicīnas vēstures muzejs bija pilnībā modernizējis savu kosmosa medicīnai veltīto zāli, un tur tika rīkota konference “Ar skatu no kosmosa”. Tajā tika atklāta kosmonautikai veltītu pastmarku izstāde, kuras liela daļa eksponātu nāca no Candra muzeja kolekcijas. Pasākuma viesis bija kosmonauts, Rīgā dzimušais Anatolijs Solovjovs. Sadarbība starp Candra muzeju un šo kosmonautu sākās jau 1988. gadā, kad viņš viesojās muzejā, vēl Canderu namā, un pēc sava pirmā kosmiskā lidojuma uzdāvināja kosmosā pabijušu Candra fotoattēlu ar zīmogiem un parakstiem (viens no unikālajiem muzeja priekšmetiem), citus priekšmetus no šī kosmiskā lidojuma, un atstāja ierakstu Candra muzeja viesu grāmatā.

2012. gadā Frīdriham Canderam tika svinēta 125 gadu jubileja. Notikumam par godu tika atklātas vairākas izstādes, tai skaitā bijušajā fabrikā “Provodņik” - vēlāk “RER”, kur inženieris F. Canders strādāja pēc studiju beigšanas. Tur jau agrāk bija izveidots viņam veltīts stūrītis, notika materiālu apmaiņa starp muzeju un fabriku. Latvijas Universitātes Daudznozaru bibliotēkā Raiņa bulvārī 19 tika atklāta F. Canderam veltīta izstāde. Tajā gadā Latvijas pasts pēc muzeja un Astronomiskā institūta lūguma izlaida konstruktoram veltītu pasta aploksnī un pastmarku. Zinātnieku nakts ietvaros septembra beigās F. Candra muzejs Latvijas Universitātes galvenajā ēkā organizēja ļoti plašu pasākumu “Raķešu nakts”, kas bija domāts gan ģimenēm ar bērniem, gan skolēniem, un kurā arī pieaugušie labprāt ņēma dalību.

Kopš 2015. gada muzejs sadarbojas ar organizāciju “Kultūras līnija”. Šī biedrība organizē tikšanās ar ievērojamiem cilvēkiem – Latvijas viesiem un regulāri aicina ciemos kosmonautus. 2015. gadā Rīgā ar lekciju uzstājās kosmonauts Jurijs Baturins, kurš pēc tās vēlējās tikties ar muzeja pārstāvjiem, lai prezentētu vienu no savām jaunākajām grāmatām. Sadarbība ar biedrību turpinās, jo ne viens vien no Krievijas kosmonautiem ir dzirdējis Frīdriha Candra vārdu un interesējas par viņam veltīto muzeju.

LU Muzeja Frīdriha Candra un Latvijas astronomijas kolekcija (2017 - 2023)

Pirmās muzeja sērijas grāmatas “Zvirbulis. Kosmos. Akvareļi” atklāšana, 2019. Foto: Sarmīte Livdāne

2017. gadā tika mainīta LU Zinātnes un tehnikas vēstures muzeja struktūra. Tagad LU paspārnē vairs nav septiņi atsevišķi muzeji, kas sastādīja ZTVM, bet viens – LU Muzejs, kurā ir 7 kolekcijas, tai skaitā Frīdriha Candra un Latvijas astronomijas kolekcija.

2017. gadā tika atzīmēta **F. Candra 130. dzimšanas diena**. Par godu šai jubilejai kolekcijā tika atklāta izstāde “Sapnis par lidojumu”. Tā sastāvēja no līdz šim neizstādītajiem krājumā esošajiem priekšmetiem - studenta Candra diplomdarbs, oriģinālās, Candra paša uzņemtās fotogrāfijas, viņa grāmatas autoreksemplārs, darbu maketi. Otrā un lielākā izstādes daļa bija mākslinieka Jura Zvirbuļa kosmonautikas pirmsākumiem veltītais akvareļu cikls. Šie akvareļi tika pasūtīti Frīdriha Candra memoriālā muzeja atklāšanai 1987. gadā, bet kopš pārceļšanās vietas trūkuma dēļ netika izstādīti. Izstādes atklāšanas laikā mākslinieks uzdāvināja muzejam vēl divus savus akvareļus – viens no tiem bija no tā paša cikla, bet otrs – oriģināls darbs “Stella Polaris” - veltīta dzejniekam X. Dažus gadus vēlāk Latvijas Universitātes Muzejs izdod savu **pirmo Muzeja sērijas grāmatu “Zvirbulis. Kosmos. Akvareļi”**. Tajā ir akvareļu reprodukcijas un kolekcijas darbinieku rakstītās anotācijas – stāsti par personībām vai notikumiem, kas bija attēlotas šajos akvareļos – sākot no babiloniešu teikām par lidojumiem kosmosā, beidzot ar zondes *Voyager* došanos ārpus Saules sistēmas.

2017. gadā Rīgā notika Eiropas Planētu zinātnes kongress, kur tika izvietots Frīdriham Canderam veltīts stends un tika demonstrēts reklāmas rullītis par kolekciju. Kongresa laikā muzeja darbinieki stendā atbildēja uz interesentu jautājumiem. Vairāki kongresa dalībnieki pēc stenda apskates apmeklēja arī Candra kolekciju.

2019. gada nogalē organizācijas “Kultūras līnija” rīkotajā pasākumā kolekcijas darbinieki tiekas ar kosmonautu Aleksandru Aleksandrovu, kura vecāki savulaik bija strādājuši grupā “GIRD” kopā ar Frīdrihu Canderu un Sergeju Koroļovu. A. Aleksandrovš apmeklēja kolekciju, notika materiālu apmaiņa – kosmonauts nupat bija sarakstījis grāmatu par Frīdrihu Canderu un reaktīvās kustības pētīšanas grupu “GIRD”, bet apmaiņā saņēma Alīdas Zigmundes un Gintera Solingera grāmatu “No lidmašīnām līdz raķetēm – Frīdrihs Canders un aviācijas pirmsākumi Rīgā”.

2020. gada sākumā Ventspils augstskolā notika rakstu krājuma “Inženieris Canders” atklāšana. Šeit tikās visi Candra entuziasti – muzeja pārstāvji, kas uzdāvināja Ventspils augstskolas bibliotēkai grāmatu “Zvirbulis. Kosmos. Akvareļi”, kosmonauts Aleksandrs Aleksandrovš, kurš demonstrēja savu jauno grāmatu “GIRD”, bijušais Frīdriha Candra

memoriālā muzeja vadītājs Juris Žagars, kuram pateicoties iznāca šis rakstu krājums. Tajā bija apkopoti presē publicētie dažādu autoru raksti par Frīdrihu Canderu.

Mājsēdes laikā muzeja darbinieki nodarbojās ar vēl neapgūtā Latvijas astronomijas krājuma kārtošānu, bet tajā atradās arī interesanti ar Canderu saistīti fakti, ko publicēt Latvijas Universitātes portālā. Raksts "Aplūkojot komētu zem lupas tā pārvērtās par citu komētu" bija par novērojumu, ko F. Canders bija aprakstījis savā dienasgrāmatā - līdz šim šifrētā teksta dēļ tika uzskatīts, ka viņš novērojis slaveno Haleja komētu, bet muzeja eksperts Ilgonis Vilks pierādīja, ka attēlā redzamā ir Lielā janvāra komēta.

„Frīdrihs Canders Rīgā” (2023)

Jaunā ekspozīcija „Frīdrihs Canders Rīgā”, 2023. Foto: Sarmīte Livdāne

2022. gadā Latvijas astronomijas ekspozīcija pārcēlās uz jaunu vietu – bijušajām LU Astronomiskās observatorijas telpām, kur veselus 100 gadus strādāja astronomi. F. Candra ekspozīcija bez šiem priekšmetiem nu izskatījās pavisam trūcīga, padomju gados veidotie stendi gan dizaina, gan nolietojuma ziņā bija novecojuši un viss kopumā neatstāja labu iespaidu.

LU atvēlēja ievērojamus līdzekļus pilnīgai ekspozīcijas renovēšanai. Ceturtā stāva gaitenis tika kapitāli izremontēts, 1987. Gadā gatavoties stendi tika demontēti, tāpat arī padomju laika daļēji sienā iebūvētie skapji, lai kaut nedaudz paplašinātu telpu. Tika iegādāts liels sienas ekrāns, kur interesenti var iepazīties ar krājumā esošajiem materiāliem par F. Canderu, viņa ģimeni, zinātnisko darbību, sasniegumiem, piemiņas saglabāšanu.

Jaunajā ekspozīcijā galvenais mākslinieciski simboliskais elements ir ukraiņu mākslinieces Marijas Zeņkovas murālis. Vairāk nekā astoņus metrus garais sienas gleznojums stiepjas no grīdas līdz pat griestiem un attēlo F. Candra dzimtās mājas Zaslaukā, ko papildina vairāki attēli no šī zinātnieka dzīves laika perioda. Tālāk seko Latvijas Universitātes ēka - vieta, kur savulaik studējis F. Canders. Krāsām bagātais, kosmosa elementus atspoguļojošais murālis ir gan atsauce uz M. Zeņkovas mākslinieciski radošajiem iespaidiem par F. Canderu, gan simbols zinātnei kā prāta spējai ietiekties aiz robežām par to, kas izsapņojams un izgudrojams. Ekspozīcijas atklāšanas dienā atzinīgus vārdus tai veltīja LU rektors Indriķis Muižnieks: "Te jūs redzat jaunu pagrieziena LU Muzeja attīstībā, koncepta pilnveidē. Paldies Muzeja direktorei Ivetai Gudakovskai, kas to iniciēja, īpašs paldies Marijai un kolēģiem, kas to īstenoja. Mani

īpaši uzrunā jauns, spilgts redzējums uz universitāti. Telpa, kur ir vieta sapņiem, izaugsmei un Universitātes attīstībai kopumā, ir piedzīvojusi kosmisku uzrāvienu”.

Nobeigumā var secināt, ka savulaik ar lielām pūlēm atvērtais Frīdriha Candra memoriālais muzejs ir zudis, ģimenes nams gan stāv, bet nu tas ir papildināts ar moderna dizaina namu aizmugurē, tā jaunie īpašnieki un paredzētā izmantošana muzeja darbiniekiem nav zināmi. Bet zinātnieka piemiņa tiek saglabāta LU Muzejā, F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcijā jaunā, modernā un mākslinieciskā bagātā izskatā.

Izmantotie informācijas avoti:

Annas Šmites apkopotā informācija par ēku Bārtas/Candra ielā 1. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM1020.

Annas Šmites sarakste ar Margaretu Jirgensi, Astru Canderi, Kirilu Beliju no Kislovodskas. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM1339.

Astras Canderes vēstules Annai Šmitei, rakstītas 04.11.1964., 29.11.1964., 23.07.1980. 1993. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM1015.

Margaretas Jirgenesenes vēstules Annai Šmitei, rakstītas 20.09.1970.; 16.01.1971.; 18.04.1971; 05.12.1971.; 12.02.1972.; 10.10.1972.; 07.02.1974. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM1021.

F. Candra memoriālā muzeja ekspozīcijas izveides dokumenti. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM1044.

F. Candra memoriālā muzeja ekspozīcijas plāni. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM0464

F. Candra memoriālā muzeja ekspozīcijas izveides dokumenti. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM4470

F. Candra un kosmosa izpētes muzeja dokumenti. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM4473

Publikācijas presē par F. Canderu. LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija, CM4478